
ВІДНОСИНИ З КНР У В'ЄТНАМСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

В. А. Мусійчук

В'єтнамо-китайські відносини, як і багато інших геополітичних відносин, мають дві сторони: форма та сутність, які не завжди збігаються. З формальної точки зору стосунки між СРВ і КНР містяться у світовій схемі взаємин, що регулюється загальними правилами міжнародного права, які визнають влади обох держав. Однак насправді вони відображають зіткнення інтересів, приховані домовленості, взаємодію із представниками провідних сил на світовій арені. Ця студія має на меті дослідити в'єтнамський політичний дискурс, який дасть змогу висвітлити як форму, так і сутність історичного поступу і сучасного стану в'єтнамо-китайських відносин, а також оцінку цих відносин з точки зору в'єтнамського політикуму.

В'єтнамо-китайські стосунки історики зазвичай ведуть із завоювання китайським царством Хань у 111 р. до н. е. в'єтнамської держави Намв'єт. З цього часу і до 905 р. н. е. у в'єтнамській історії триває період так званої “Північної залежності”. Майже тисячу років поспіль (з нетривалими періодами незалежності в 40–43 рр. до н. е. та у 541–602 рр. н. е.) В'єтнам був під владою китайських династій. Звичайно, що це вплинуло на різні сторони життя в'єтнамців, а також на формування їхнього ставлення до китайців. Однак у цій статті наша мета – дослідити оцінку відносин між двома державами на сучасному етапі, а саме з моменту встановлення офіційних дипломатичних відносин між Китаєм та В'єтнамом у 1950 р.

2 вересня 1945 р. була проголошена Демократична Республіка В'єтнам. Незважаючи на те що після цього В'єтнаму довелося ще продовжити боротьбу за свою незалежність, керівництво країни робило спроби налагодити міжнародні взаємини. Першою країною, з якою були встановлені офіційні дипломатичні відносини, стала новостворена Китайська Народна Республіка. 18 січня 1950 р. був підписаний документ про встановлення дипломатичних відносин між ДРВ та КНР, а в 1954 р. до ДРВ був направлений перший китайський посол. У перші роки співпраці між країнами розвивалися дружні стосунки. Китай підтримував В'єтнам у війні проти Франції як зброєю, так і направляючи своїх військових радників. Дві держави об'єднувала спільна комуністична ідеологія. Саме в цей період у в'єтнамському політичному дискурсі з'являються такі номінації на адресу КНР, як “братній народ”, “друг”, “товариш”. Вважається, що основи такої міцної дружби між історично ворогуючими народами заклав президент Хо Ші Мін, який писав, що В'єтнам та Китай як дві країни-сусіди мають близькі стосунки, і їхні революційні відносини тісно пов'язані [Phan Thi Hoài 2015].

Далі взаємини між державами склалися по-різному. Належачи до соціалістичного табору та потребуючи допомоги союзників у боротьбі за об'єднання країни, В'єтнам мав дружні стосунки і з Радянським Союзом, і з Китаєм, називаючи їх “найстаршим братом” та “старшим братом” відповідно. Однак з певного часу амбіції Китаю зростали, і він хотів бути нарівні з СРСР, а не підкорятися йому. В'єтнамські історики також говорять про прагнення Китаю отримати технологію виготовлення ядерної бомби та відмову СРСР надати її [Vũ Hồng Lâm 2004], що і стало однією з причин розірвання дружби між КНР та СРСР. Так чи інакше, В'єтнам не міг довго балансувати між двома лідерами соцтабору та, зрештою, обрав СРСР, через що його відносини із КНР з дружніх перейшли у фазу конфронтації.

Особливе загострення зі збройними сутичками відбулося в середині 1970-х – у 1980-х рр. Тоді Китай та В'єтнам зіткнулись як дві геополітичні сили у боротьбі за вплив в Індокитаї та Південно-Східній Азії. А в'єтнамський стереотип сприйняття Китаю як “товариша і брата” змінився на образ “ворога безпосереднього та небезпечного” [Мурашева 2007].

У 1978 р. В'єтнам підписує довготривалий договір про дружбу та співпрацю з СРСР і вторгається в Камбоджу (з метою скинення Пол Пота), в 1979 р. КНР встановлює дипломатичні відносини зі США та через півтора місяця вторгається на територію СРВ у відповідь на дії В'єтнаму в Камбоджі. Таким чином, в'єтнано-китайський конфлікт виходить за рамки двосторонньої регіональної конфронтації і має розглядатися як частина світового протистояння СРСР – США. Однак у тогочасному політичному дискурсі СРВ вся критика була спрямована винятково на КНР.

У кінці 1979 р. Міністерство закордонних справ В'єтнаму видало аналітичний документ під назвою “Правда про в'єтнано-китайські відносини за останні 30 років”. Документ розділений на п'ять частин. У першій частині дається аналіз місця В'єтнаму у глобальній та регіональній стратегії Китаю. Автори документа переконують, що вторгнення КНР у СРВ в 1979 році, з одного боку, було несподіваним, однак, з другого боку, цілком закономірним, зважаючи на політику, що проводив Китай останні 30 років. У документі підкреслюється, що зміна друзів на ворогів і навпаки стала звичною для китайської влади. Як приклад наводиться розривання стосунків з раніше дружнім СРСР та товаришування із колишнім ворогом – США. Також зауважується, що в минулому Китай підтримував національно-визвольні антиімперіалістичні рухи в Азії, Африці та Латинській Америці, а тепер став прибічником таких реакційних сил, як диктатура Піночета в Чилі, династія Пехлеві в Ірані, контрольовані американським ЦРУ ангольські організації FNLA (Національний фронт звільнення Анголи) та UNITA (Національний союз за повну незалежність Анголи), режим Пол Пота в Камбоджі. Отже, зрада стосовно В'єтнаму є логічним продовженням такої політики [Sự thật... 1979].

У тексті “Правди” щодо влади та політики Китаю часто повторюються епітети “експансіоністський” та “гегемоністський”. Як відкрите прагнення до гегемонії наводяться слова Мао Цзе Дуна від 1959 р.: “Ми маємо покорити землю. Це наша мета” [SỰ THẬT... 1979, частина 1.1]. “Великий стрибок” економіки 1958 року та “4 принципи модернізації” КНР автори документа також називають стратегією експансії та гегемонії. Однак визначається, що загарбницькі плани вироблені саме керівництвом китайської держави, в той час як китайський народ і далі характеризується як “дружній”, що неодноразово підкреслюється в документі. Китайська влада також описується як згубна не лише для інших держав, а й для свого народу, адже справжні революціонери оголошені зрадниками, народ бідує, незгодних із владою жорстоко утискають [SỰ THẬT... 1979, частина 1]. У “Правді” також засуджується китайська “культурна революція”, що названа “кривавою” та “божевільною” [SỰ THẬT... 1979, частина 3.2].

Підтвердженням прагнення Китаю до експансії та гегемонії у “Правді” є цитати з різних текстів та промов Мао Цзе Дуна, а також китайські карти, на яких частина територій прилеглих країн (в т. ч. В'єтнаму) позначена як тимчасово втрачена китайська.

Таким чином, автори “Правди” приходять до висновку, що В'єтнам, перемігши у війні зі США, став рубежем, що зупинив китайські гегемоністичні плани. Адже у планах влади КНР було “боротися з Америкою до останнього в'єтнамця” – у “Правді” наводиться вислів європейських журналістів [SỰ THẬT... 1979, частина 1.2].

У другій частині згаданого аналітичного документа подаються аргументи щодо негативної ролі Китаю в завершенні Індокитайської війни. Зауважується, що, незважаючи на військову підтримку в кінці війни, на Женевській конференції 1954 року представники КНР не пристали на пропозиції в'єтнамської сторони, натомість зіграли на руку Франції. Таким чином, Китай забезпечив буферну зону для захисту своїх південних кордонів. У “Правді” цю ситуацію назвали “першою зрадою керівництва КНР” стосовно В’єтнаму, а також до Лаосу та Камбоджі [Sự thật... 1979, частина 2]. Таку саму думку щодо зради на Женевській конференції висловив у 1972 р. і Генеральний секретар ЦК КПВ Ле Зуан, сказавши, що Китай того року “продав нас на переговорах” [Cố Tả Lê Duẩn... 2014]. Генсек Ле Зуан також відомий своїм висловом: “Ми не маємо права боятися Китаю”.

У третій частині “Правди” аналізуються відносини з КНР у 1954–1975 рр. Аргументується думка про те, що Китай прагнув, щоб В’єтнам якнайдовше був розділений по 17 паралелі, про що свідчать наведені вислови китайських політиків, а також пропозиція від китайської влади відкрити в Пекіні посольство від уряду Сайгону (хоча Нго Дінь Зієм зрештою відмовився від цієї пропозиції).

На початку 1960-х років керівництво КНР, прагнучи стати лідером “світової революції”, запропонувало уряду ДРВ допомогу в розмірі 1 млрд. юанів у разі відмови від допомоги Радянського Союзу та підтримки Китаю в його гегемоністських планах. Керівництво ДРВ відмовилося від такої пропозиції [Sự thật... 1979, частина 3.1].

Щодо американо-в’єтнамської війни, то “Правда” наводить факти, що доводять спочатку негласну згоду Пекіна на американське вторгнення до В’єтнаму, потім більш відкрите небажання допомагати та сприяння загостренню становища ДРВ (відмова надавати літаки та буферні бази для радянських військових сил, переговори зі США, створення напруженої ситуації на китайсько-в’єтнамському кордоні, внесення розбрату у стосунки ДРВ з Лаосом та Камбоджею тощо) [Sự thật... 1979, частина 3.3, 3.4].

У четвертій частині подається аналіз відносин з КНР у 1975–1979 рр. Зазначається, що після перемоги В’єтнаму у в’єтнамо-американській війні, Китай з кожним днем все відкритіше почав системно упроваджувати “ворожу політику” стосовно об’єднаного В’єтнаму [Sự thật... 1979, частина 4.1]. Далі по тексту неодноразово вживаються слова “шалено”, “підступ”, “наклеп”, що описують характер дій КНР: “шалено протистоїть В’єтнаму”, “пекінська стратегія підступу та наклепу” тощо.

Пояснюється позиція авторів “Правди” щодо підступної ролі Пекіна в камбоджійській проблемі, його підтримки злочинного режиму Пол Пота. Також силою, через яку китайська влада намагається маніпулювати В’єтнамом, називається китайська діаспора. Зокрема, говориться, що в 1950-х роках на території В’єтнаму проживало 1 млн. 200 тис. китайців, з них 1 млн. – на Півдні та 200 тис. – на Півночі. З середини 50-х рр. вони набули громадянства Північного та Південного В’єтнаму. Однак після об’єднання В’єтнаму КНР почала вимагати керівництва над в’єтнамськими громадянами китайського походження, влаштовувати опозиційні рухи серед китайців у СРВ, шпигунство, друк фальшивих грошей, висунула вимогу повернення на історичну батьківщину тощо. Метою було використати китайську діаспору як “п’яту колону” для ослаблення В’єтнаму в політичному та економічному плані [Sự thật... 1979, частина 4.2]. На початку 1978 р. внаслідок активної пекінської пропаганди та різних провокацій було підняте так зване питання “утисків китайців”, через що близько 170 тис. китайців повернулися з

В'єтнаму до Китаю [Sự thật... 1979, частина 4.3]. Це також стало приводом для Китаю припинити надавати економічну та технічну допомогу СРВ. Читаючи ці рядки “Правди”, просто неможливо утриматись від порівняння із сучасною українською історією, “утисками російськомовного населення” та газовим шантажем.

У п'ятій частині “Правди” підсумовується усе вищевикладене в попередніх частинах та обґрунтовується позиція в'єтнамського МЗС щодо китайської експансії як загрози для незалежності, миру і стабільності усього регіону Південно-Східної Азії.

Ми так детально зупинилися саме на цьому документі, тому що в ньому, поперше, безпосередньо висвітлюються відносини з КНР, що дуже ретельно проаналізовані; по-друге, на відміну від інших зразків політичного дискурсу, документ наповнений аргументованою оцінкою, підкріпленою великою кількістю фактажу, а не простою констатацією фактів; по-третє, написаний у період загострення міждержавного конфлікту, документ вивільнений від стандартних кліше про вічну дружбу. Звичайно, незважаючи на все це, “Правда про в'єтнамо-китайські відносини за останні 30 років” є цензурованою працею, написаною в дусі тодішньої в'єтнамської пропаганди, від якої Міністерство закордонних справ не могло відійти у своєму офіційному документі. Тому наведені цитати з китайських джерел та видань інших країн, можливо, потребують перевірки та комплексного аналізу, аби уникнути виривання з контексту та підтасування. Однак мета цієї статті – не довести правоту однієї або другої сторони, а показати, як у в'єтнамському політичному дискурсі відображено відносини з Китайською Народною Республікою та ставлення до її політики, що ми й намагалися зробити вище.

Щодо самого тексту “Правди”, то він стилістично витриманий в офіційно-діловому стилі, і лише деякі експресивні фрази наближають його до суспільно-політичного стилю¹. Зокрема, такі слова, як “шалений”, “гегемоністський”, “підступний”, “брехливий”, “шарлатанський” тощо.

Образ Китаю в цьому документі змальовується як образ агресивної країни, що прагне стати супердержавою та контролювати принаймні весь азійський регіон (а можливо, і світ). Для цього їй необхідно послабити В'єтнам, який, у свою чергу, є сильною картою у ПСА, бо має вплив на Камбоджу і Лаос (та ще й підтримку СРСР). Задля здійснення своєї експансійної політики КНР діє спочатку приховано, потім відкрито і три рази зраджує В'єтнам – у 1954 р. на переговорах у Женеві, під час американо-в'єтнамської війни та після об'єднання В'єтнаму (включно зі збройним конфліктом 1979 р.). Китайська політика “чотирьох модернізацій” сприймається винятково як гегемоністська та імперіалістична, спрямована на формування супердержави та заволодіння сучасними західними технологіями. У той же час цей образ стосується лише китайської влади. Образ китайського народу подається незмінно дружнім, братерським та таким, що потерпає від несправедливої і зрадливої влади.

Після 1979 року в'єтнамо-китайські відносини були холодними. У 1988 році відбувся ще один збройний конфлікт – захоплення КНР островів Спратлі (Чионгша), під час якого потоплено три в'єтнамські кораблі, загинуло 70 в'єтнамців. Через те що питання островів досі не вирішене, сутичка 1988 року часто фігурує у в'єтнамських ЗМІ, в літературі та різного роду дослідженнях. У 2013 р. В'єтнам вшановував пам'ять загиблих 25 років тому: видано багато історико-аналітичної

¹ Суспільно-політичний стиль виокремлюють більшість в'єтнамських лінгвістів як такий, що характерний для політичних промов. На відміну від стриманого офіційно-ділового, йому властиві експресивність, заклики, риторичні питання, образність.

та художньої літератури, пісенник про Південно-Китайське море (яке, до речі, в'єтнамською мовою має назву Східного моря), проходили офіційні та інші заходи.

Нові конфлікти з Китаєм завжди знаходять широкий резонанс у в'єтнамському суспільстві, пробуджуючи давні образи. На цій хвилі спливають раніше засекречені документи в'єтнамських політиків (що відійшли від справ або вже померли). Цікавими для теми нашого дослідження є мемуари Чан Куанг Ко під назвою "Спогади та роздуми". Чан Куанг Ко (1927–2015 рр.) – колишній член ЦК компартії СРВ, був першим секретарем посольства В'єтнаму в Індонезії (1964–1966 рр.) і послом у Таїланді (1982–1986 рр.), член делегації ДРВ на Паризькій конференції щодо в'єтнамського питання (1968–1973 рр.), у різний час брав участь у переговорах щодо камбоджійської війни, нормалізації відносин зі США та КНР, перший заступник міністра закордонних справ (1994 р.), загалом, працював у дипломатичній галузі з 1954-го по 1997 р., відмовлявся від посту міністра закордонних справ та сам вийшов із ЦК. Чан Куанг Ко закінчив свої мемуари у 2001 році, однак широкому загалу вони стали відомі лише через декілька років по тому (більш відомі серед в'єтнамської діаспори за кордоном, ніж у самому В'єтнамі).

У мемуарах Чан Куанг Ко описує свою дипломатичну діяльність та події, пов'язані з В'єтнамом, 1975–1993 рр., а також наводить свої роздуми з приводу поступу в'єтнамської держави, її внутрішньої та зовнішньої політики. Ми звернемо увагу на ту частину, що присвячена відносинам з КНР, особливо з таємними переговорами в м. Ченду (1990 р.), з яких почалася нормалізація відносин між СРВ та КНР після років конфронтації.

Чан Куанг Ко цитує вислови переговорників, у тому числі кулуарні розмови, наради перед переговорами. Зокрема, він зазначає, що товариші з Політбюро радили йому перед переговорами з китайцями бути обережним та не поспішати вірити їм, адже "Китай залишається Китаєм". Автор мемуарів також наголошує, що напруженість перемовин виявлялась у звертаннях сторін через слово "пан" замість прийнятого тоді між представниками комуністичного табору дружнього "товариш"² [Trần Quang Cơ 2004д].

Текст мемуарів відзначається достатньою об'єктивністю викладу. Китай не називається ні другом, ані ворогом. Причину бажання нормалізації відносин з обох сторін автор вбачає в об'єктивних умовах. Для В'єтнаму це послаблення СРСР та бажання уникнути кризи, такої як у країнах Східної Європи. Для Китаю – примирення прикордонного конфлікту заради прагнення налагодити гарні стосунки з США, Європою та АСЕАН, що, у свою чергу, допоможе у виконанні національної стратегії "4 модернізацій". Головною проблемою, що заважала швидко нормалізувати відносини між СРВ та КНР, була відмінність у поглядах на врегулювання камбоджійської проблеми. Крім того, Чан Куанг Ко наголошує, що непорозуміння та невдачі в переговорах з Китаєм часто виникали через поведінку та небажання членів в'єтнамської делегації вислухати іншу сторону [Trần Quang Cơ 2004а].

Переговори 3–4.09.1990 в м. Ченду (КНР) Чан Куанг Ко характеризує як ініційовані і вигідні саме для КНР. У підсумковому протоколі цих таємних двосторонніх переговорів було вісім пунктів, сім з яких стосувалися вирішення проблеми Камбоджі, причому рішення були саме такими, як із самого початку пропонувала сторона КНР, пропозиції в'єтнамської сторони не були враховані. Останній, восьмий, пункт стосувався нормалізації відносин між КНР та СРВ, які ставилися у пряму

² У сучасному в'єтнамському офіційному мовленні звертання "пан" (ngài) є звичним і не має негативної конотації, а звертання "товариш" (đồng chí) майже вийшло з ужитку.

залежність від результату вирішення камбоджійської проблеми [Trần Quang Cơ 2004б]. У цілому Чан Куанг Ко оцінює ці переговори як дипломатичний програш В'єтнаму, адже мету з нормалізації відносин не було досягнуто, а погодження на умови Китаю стосовно Камбоджі підірвало довіру до СРВ в регіоні (адже результат цих таємних переговорів дуже скоро став відомий). У цитованих висловах в'єтнамських політиків, що прозвучали на нараді після переговорів у Ченду, ключовими словами стосовно оцінки дій влади КНР були “підступ”, “пастка”, “обман” [Trần Quang Cơ 2004г].

Офіційну нормалізацію відносин між КНР та СРВ, що відбулася внаслідок зустрічі на вищому рівні в Пекіні 5.11.1991 р., Чан Куанг Ко також оцінює без оптимізму. Адже, за його словами, в'єтнамська влада пішла на примирення заради “захисту соціалізму та проти імперіалізму”, в той час як китайська влада дотримувалася принципу “дружити, але не близько, сторонитись, але не далеко, боротись, але не битись”³ [Trần Quang Cơ 2004в].

Через кілька років після нормалізації відносин Чан Куанг Ко робить висновок, що Китай все ще залишається найбільшою загрозою для безпеки та суверенітету в'єтнамської держави. У порівнянні із загрозами, що потенційно можуть надходити від інших супердержав (напр., США), небезпека і виклики в різних сферах від КНР – це реальна загроза, яка уже існує і яку вже зараз потрібно вирішувати [Trần Quang Cơ 2004г].

Загалом, у “Спогадах та роздумах” Чан Куанг Ко, на нашу думку, складається враження, що непорозуміння між КНР та СРВ зводяться до зіткнення матеріалістичного та ідеалістичного начал. З одного боку – ідеалістичний В'єтнам, який намагається вирішити свої економічні проблеми, проте водночас із вуст в'єтнамських переговорників частіше звучать слова про світову опозицію між соціалізмом та імперіалізмом, про прагнення налагодити стосунки з Китаєм саме через спільну ідеологію, про підтримку в Камбоджі лише комуністичних партій (т. зв. “червоне врегулювання” камбоджійської проблеми). З другого боку, змальовується образ цілком матеріалістичного Китаю, який веде свою політику, керуючись винятково прагматичними цілями “4 модернізацій”, прагне здобути економічну могутність і заради цього готовий зменшити (чи приховати) свій ідеологічний натиск у світових взаєминах.

Іншим маловідомим широкому загалу документом був лист прем'єр-міністра СРВ (1991–1996 рр.) Во Ван К'єта від 9.08.1995, адресований Політбюро компартії СРВ. Цей текст більшою мірою торкається внутрішньополітичних проблем. Що ж до зовнішньої політики загалом і щодо Китаю зокрема, то Во Ван К'єт наголошує, що в нових умовах всесвітньої інтеграції необхідно враховувати та пристосовуватись до нових умов. У тому числі необхідно брати до уваги, що відносини між країнами соцтабору уже не будуються винятково на ідеології, як раніше, “навіть у відносинах між В'єтнамом і Китаєм немало гарячих точок” [Võ Văn Kiệt 1996, 17]. Кожна із соціалістичних країн тепер має шукати свій шлях у нових умовах.

Після нормалізації в'єтнано-китайських відносин у 1991 р. офіційний в'єтнамський політичний дискурс знову почав рясніти дифірамами на адресу в'єтнамсько-китайської дружби та братерства. У 1992 р. відновились контакти між міністерствами оборони (з 2005 р. – щорічні консультації, з 2010-го – діалоги зі стратегічних питань на рівні заступників міністрів). У 2008 р. відносини між СРВ та КНР піднялися до стану стратегічного партнерства та співпраці.

³ Кит.: 亲而不近, 疏而不远, 争而不鬪.

Однак усі ці роки питання островів у Південно-Китайському морі постійно було каменем спотикання. Парасельські острови (в'єтнамська назва – Хоангша) окуповані Китаєм з 1974 р. У 2009 р. Китай ввів заборону на риболовлю в цьому районі, захоплював в'єтнамські риболовні судна та рибалок. У 2005 році В'єтнам заявив про свій суверенітет над островами Спратлі (в'єтнамська назва – Чионгша). У 2002 році було прийняте рішення відкласти спірні питання до 2052 року. Однак у 2011 р. знову відбулася сутичка, кілька в'єтнамських суден були протаранені. У 2012 році Китай побудував на архіпелазі Спратлі місто Саньша та розмістив там військовий гарнізон. У січні 2013 року КНР визначила свої морські кордони знаменитою “лінією U”, що об'єднує дев'ять точок на карті Південно-Китайського моря (в'єтнамці це назвали “лінією коров'ячого язика”). У 2014 році – конфлікт із китайською платформою “Хайян Шию-981”, у відповідь – демонстрації та погроми китайських підприємств у В'єтнамі.

Усі ці події, звичайно, знаходили відображення у в'єтнамському політичному дискурсі, однак досить виважено. Вони характеризуються такими фразами, як “В'єтнам стурбований”, “В'єтнам вимагає від Китаю дотримуватися... міжнародного права, відвести платформу, припинити незаконне будівництво на архіпелазі”, “В'єтнам протестує проти незаконних дій Китаю” тощо. Офіційні документи з різкою критикою КНР на кшталт “Правди про в'єтнамо-китайські відносини за останні 30 років” 1979 року нам наразі не відомі.

З нагоди 65-ї річниці встановлення дипломатичних відносин між В'єтнамом та Китаєм у в'єтнамській пресі з'явилося чимало публікацій, присвячених поступу цих взаємин, їхньому аналізу та прогнозам на майбутнє. В основному вони торкалися визначальних історичних рубежів, коли відносини покращувались або погіршувались. Практично в усіх аналітичних матеріалах відзначалося, що, незважаючи на загострення непорозумінь у 2014 році, до кінця року відносини між країнами знову ввійшли в русло нормалізації, однак напруження все ж залишається, довіра втрачена. Хоча на офіційному рівні відносини начебто продовжують розвиватися у дружньому руслі, але по суті це вже не ті стосунки, що були до конфлікту з китайською платформою Хайян-981.

Багато оптимістичних статей та виступів офіційних осіб були приурочені якраз до ювілею встановлення відносин між двома державами. На це вказує і час виходу публікацій, і подекуди й пряме звертання в тексті до цієї дати. Зокрема, в опублікованій у лютому 2015 р. телефонній розмові Генерального секретаря компартії СРВ Нгуєн Фу Чонга з Головою КНР Сі Цзінь Піном в'єтнамський генсек прямо вказує на необхідність зміцнення стосунків та підвищення довіри між державами саме з нагоди цього ювілею та приготуванням до зустрічі Нового року за місячним календарем [Hai tông bí thư đảng Việt – Trung điện đàm 2015].

В інтерв'ю заступника Товариства дружби В'єтнам – Китай визначено здобутки та небезпеки в'єтнамо-китайських відносин.

Як здобутки визначено такі фактори:

- візити на вищому рівні заклали рамки розвитку дружніх відносин та всебічного стратегічного партнерства через Директиву “16 ієрогліфів”⁴ та “4 добре”⁵;
- розв'язані деякі проблеми щодо кордонів (зокрема, Угода про демаркацію сухопутних кордонів 1999 р., Угода про демаркацію Тонкінської затоки 2000 р. та

⁴ Прийнята лідерами двох компартій у 1999 р. Директива, що визначала побудову стабільних та довготривалих, орієнтованих на майбутнє відносин добросусідства і всебічної співпраці.

⁵ Добрі сусіди, добрі друзі, добрі товариші та добрі партнери.

Угода про співпрацю у галузі рибальства в Тонкінській затоці 2000 р., Спільна заява про закінчення виставлення прикордонних стовпів по сухопутному кордону 2008 р.);

– швидке і вагоме зростання торгово-економічних зв'язків, починаючи з 1990 р.;

– створені механізми взаємодії на всіх рівнях (міжрегіональному, міжпартійному, між прикордонними районами та в міжособистісних стосунках).

Як небезпеки у відносинах визначено такі фактори:

– проблеми в Південно-Китайському морі (включно з проблемами островів);

– порушення взаємодовіри (після сутичок кінця ХХ ст. та нових нещодавніх конфліктів);

– профіцит імпорту з Китаю до В'єтнаму, що в основному припадає на запчастини та обладнання [Đức Dương 2015].

У цілому Дик Зионг оптимістично дивиться на подальший розвиток в'єтнам-китайських відносин, вважає, що мирне врегулювання проблем можливе і що дружба та співробітництво залишаються головними характеристиками цих відносин, незважаючи на різні перипетії [Đức Dương 2015].

Протягом усього 2015 року були візити та переговори на різних рівнях між Соціалістичною Республікою В'єтнам та Китайською Народною Республікою з метою врегулювання відносин. Як підсумок перемовин, 5–6 листопада 2015 року відбувся державний візит Голови КНР Сі Цзіньпіна до В'єтнаму. У спільному комюніке голів держав було проголошено, що сторони домовились дотримуватися директиви “16 ієрогліфів” та “4 добре”, а також “контролювати розбіжності та підтримувати мир на морі”. Крім того, сторони наголосили на необхідності зміцнення політичної довіри, стимулювання співробітництва в різних сферах на взаємовигідній основі та подальшого стабільного розвитку всебічного стратегічного партнерства між двома державами [Toàn văn... 2015].

Під час цього візиту було також досягнуто ряд домовленостей, зокрема щодо економічної допомоги, що надаватиме Китай В'єтнаму (у вигляді інвестицій, пільгових кредитів та грошової допомоги). В'єтнам, у свою чергу, зобов'язався провести ряд ідеологічних заходів на користь КНР: збудувати Палац в'єтнам-китайської дружби, відкрити Інститут Конфуція в Ханойському університеті, відкрити Центр китайської культури, підтримувати позицію КНР стосовно Тайваню тощо.

Що ж до проблем у Південно-Китайському морі, то сторони вирішили усі розбіжності розв'язувати мирним шляхом, не ускладнювати ситуацію будь-якими діями, дотримуватись “Домовленостей щодо основних принципів вирішення проблем на морі між В'єтнамом та Китаєм” (2011 р.) та “Декларації про поведження сторін у Південно-Китайському морі” (DOC)⁶, а також прискорити укладання “Кодексу про поведження у Південно-Китайському морі” (COC)⁷ [Toàn văn... 2015]. Однак уже через тиждень після цих заяв знову відбувся інцидент за участю китайського військового судна. Генерал армії Фам Ван Ча (міністр оборони СРВ 1997–2006 рр.), даючи оцінку таким діям КНР, сказав, що це звичайна поведінка з позиції сильної країни, яка час від часу буде й надалі робити такі провокації, щоб випробувати В'єтнам та подивитись на його реакцію. Генерал

⁶ Declaration on Conduct of the Parties in the South China Sea, підписана у 2002 році країнами АСЕАН та КНР.

⁷ Code of Conduct in the South China Sea.

також переконаний, що як і під час його роботи на посаді міністра оборони, так і тепер КНР не полишила своїх намірів щодо реалізації “лінії U”. Однак, на думку генерала, В’єтнам має зберігати спокій та залучати світову спільноту для вирішення проблеми Південно-Китайського моря мирним правовим шляхом. Військовий сценарій можливий лише за прямого нападу з боку КНР [Đại tướng Phạm Văn Trà... 2015].

Можна помітити, що вирішення проблеми в Південно-Китайському морі з боку в’єтнамської влади зводиться до таких основних методів:

- інтернаціоналізація конфлікту – залучення до розв’язання країн, що також претендують на частину островів та акваторії (Філіппіни, Малайзія, Бруней, Тайвань), втягування Китаю в переговори в міжнародній площині, зокрема АСЕАН+;

- залучення міжнародної спільноти до обговорення, спираючись на міжнародне право (Конвенція морського права 1982 р. та ін.), залучення підтримки інших позарегіональних держав, проведення міжнародних конференцій у різних країнах на підтримку суверенітету СРВ над островами, мітинги в’єтнамської діаспори по всьому світу;

- залучення історичних даних: стародавні карти, зокрема іноземні, в т. ч. китайські, різні документи, що свідчать про першочергове право В’єтнаму на острови.

Це реальні дії, які проводить в’єтнамська влада для вирішення конфлікту на свою користь. Крім того, у різних політичних заявах видно, що В’єтнам прагне збільшити свою вагу за рахунок багатосторонніх переговорів, пропонує спільну експлуатацію ресурсів, однак із безперечним визнанням суверенітету В’єтнаму над спірними територіями, а також наполягає на узгодженні “Кодексу про поведіння в Південно-Китайському морі”. Однак в останніх домовленостях із КНР ці прагнення В’єтнаму ніби нівелюються. У спільному комюніке голів держав є лише пункт про “Кодекс”, і то без конкретики. Решта звичних заяв в’єтнамської сторони відсутні. Зокрема, усі переговори щодо акваторії та островів знову переводяться у двосторонню площину, що не вигідно для В’єтнаму і може бути сприйнято негативно іншими гравцями в регіоні. Таким чином, В’єтнам нібито знову йде на поступки (як і в 1991 р.). Певне, в’єтнамська влада, розуміючи перевагу Китаю, намагається зберегти добросусідські відносини. У в’єтнамському ж суспільстві активно розвивається антикитайський націоналізм, що підтримується також в’єтнамською діаспорою, яка звинувачує правлячу компартію в національній зраді на користь Китаю.

У ході аналізу політичного дискурсу В’єтнаму стосовно оцінок історичного поступу і сучасного стану в’єтнамо-китайських відносин виявлено, що для сучасних суджень у В’єтнамі щодо Китаю характерна переоцінка в бік більш стриманих та обережних висловлювань. Аналіз документів, виступів політиків у ЗМІ дозволив дійти висновків, що сучасна оцінка в’єтнамо-китайських відносин перегукується з тією, що була в 1979 та 1988 рр., коли відбулися збройні сутички між двома країнами. Сучасне загострення конфлікту в Південно-Китайському морі так само стало каталізатором для переоцінки ставлення до сусідньої держави. Однак якщо в суспільному, науковому дискурсі спостерігається досить різка оцінка дій КНР, то в офіційному політичному дискурсі все спрямовано на залагодження ситуації. Вільніші висловлювання можна знайти лише серед експолітиків.

LITERATURA

Mурашева Г. Ф. Политика Вьетнама в отношении Китая в начале XXI в. (идеологический аспект) // **Восток. Афро-азиатские общества: история и современность**, 2007, № 4.

Cổ TBT Lê Duẩn: ‘Chúng ta không được phép sợ Trung Quốc!’ // **Một thế giới**, 08-07-2014. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://motthegioi.vn/xa-hoi/so-tbt-le-duan-chung-ta-khong-duoc-phep-so-trung-quoc-85605.html>

Đại tướng Phạm Văn Trà nói về vụ tàu chiến Trung Quốc đe dọa tàu Việt Nam // **Dân trí**, 29/11/2015. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dantri.com.vn/xa-hoi/dai-tuong-pham-van-tra-noi-ve-vu-tau-chien-trung-quoc-de-doa-tau-viet-nam-20151129132655931.htm>

Đức Dương. Bốn thành tựu và ba trở ngại trong quan hệ Việt – Trung // **VnExpress**, 16/1/2015. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vnexpress.net/tin-tuc/the-gioi/bon-thanh-tuu-va-ba-tro-ngai-trong-quan-he-viet-trung-3132907.html>

Hai tổng bí thư đảng Việt – Trung điện đàm // **VnExpress**, 11/2/2015. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vnexpress.net/tin-tuc/the-gioi/hai-tong-bi-thu-dang-viet-trung-dien-dam-3146759.html>

Phan Thị Hoài. Hồ Chí Minh – Người đặt nền móng mối quan hệ Việt – Trung // **Khu di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh tại Phủ Chủ tịch**, 2015. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ditichhochiminhphuchutich.gov.vn/ArticleDetail.aspx?articleid=739&sitepageid=424#sthash.x3BQ3YRP.dpuf>

Sự thật về quan hệ Việt Nam – Trung Quốc trong 30 năm qua / Bộ Ngoại giao nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam. Hà Nội, 10/1979. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://sachhiem.net/LICHSU/NXB_ST/NXBSuThat_1.php

Toàn văn tuyên bố chung Việt Nam – Trung Quốc // **VnExpress**, 6/11/2015. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vnexpress.net/tin-tuc/thoi-su/viet-nam-trung-quoc-ra-tuyen-bo-chung-3308084-p2.html>

Trần Quang Cơ. BCT đánh giá cuộc đàm phán tháng 6/1990 // **Hồi ức và Suy nghĩ** // Truyền thông, số 14, 2004a. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.truyen-thong.org/so14/37.html>

Trần Quang Cơ. Cuộc gặp cấp cao Việt – Trung tại Thành Đô 3-4/9/90 // **Hồi ức và Suy nghĩ** // Truyền thông, số 14, 2004b. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.truyen-thong.org/so14/41.html>

Trần Quang Cơ. Đại hội VII và cái giá phải trả cho việc bình thường hoá quan hệ với Trung Quốc // **Hồi ức và Suy nghĩ** // Truyền thông, số 14, 2004v. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.truyen-thong.org/so14/53.html>

Trần Quang Cơ. Nguy cơ lớn nhất và thúc bách nhất đe dọa an ninh và phát triển của ta là từ đâu? // **Hồi ức và Suy nghĩ** // Truyền thông, số 14, 2004z. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.truyen-thong.org/so14/63.html>

Trần Quang Cơ. Thành Đô là thành công hay là thất bại của ta? // **Hồi ức và Suy nghĩ** // Truyền thông, số 14, 2004r. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.truyen-thong.org/so14/43.html>

Trần Quang Cơ. Thuốc đắng nhưng không đã được tạt // **Hồi ức và Suy nghĩ** // Truyền thông, số 14, 2004d. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.truyen-thong.org/so14/32.html>

Võ Văn Kiệt. Thư gửi Bộ Chính trị 9/8/1995 // **Diễn Đàn**, số 48, 1/1996.

Vũ Hồng Lâm. Lịch sử quan hệ Việt – Trung nhìn từ góc độ đại chiến lược // **Thời Đại Mới**, số 2, 7/2004. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.tarphithoidai.org/200402_VHLam.htm